

Wyrok z 16 maja 2000 r., P 1/99
**WARUNKOWE UMORZENIE POSTĘPOWANIA KARNEGO
A DOMNIEMANIE NIEWINNOŚCI**

Rodzaj postępowania: pytanie prawne sądu Inicjator: Wojskowy Sąd Garnizonowy w Warszawie	Skład orzekający: 5 sędziów	Zdania odrębne: 0
---	---------------------------------------	-----------------------------

Przedmiot kontroli	Wzorzec kontroli
Forma postanowienia dla rozstrzygnięcia przed rozprawą o warunkowym umorzeniu postępowania karnego [Ustawa z 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego: art. 342 w związku z art. 341 § 2]	Domniemanie niewinności [Konstytucja: art. 42 ust. 3]

Jednym z tzw. środków probacyjnych przewidzianych w kodeksie karnym (k.k.), polegających na rezygnacji z ukarania sprawcy na rzecz „poddania go próbie”, jest warunkowe umorzenie postępowania karnego. Może ono być zastosowane przez sąd przy spełnieniu następujących warunków: brak wątpliwości co do faktu popełnienia przez sprawcę czynu zabronionego, nieznaczny stopień winy i społecznej szkodliwości czynu, tzw. pozytywna prognoza co do osoby sprawcy, zagrożenie popełnionego przestępstwa karą w zasadzie nieprzekraczającą 3 lat pozbawienia wolności (por. art. 66 k.k.). Warunkowe umorzenie postępowania następuje na okres próby, wynoszący od roku do dwóch lat, i może być połączone z nałożeniem na sprawcę pewnych obowiązków. W okresie próby może dojść do podjęcia warunkowo umorzonego postępowania; w takim wypadku postępowanie będzie toczyć się od nowa na zasadach ogólnych.

Do warunkowego umorzenia może dojść na różnych etapach postępowania karnego. Wniosek o takie umorzenie może zostać skierowany do sądu przez prokuratora na etapie postępowania przygotowawczego zamiast aktu oskarżenia (art. 336 kodeksu postępowania karnego; dalej: k.p.k.). Z kolei już po wniesieniu aktu oskarżenia, w ramach tzw. wstępnej kontroli oskarżenia, prezes sądu może skierować sprawę na posiedzenie w celu rozważenia możliwości warunkowego umorzenia (art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k.). Według stanu prawnego obowiązującego w chwili wydania niniejszego wyroku w obu wyżej wymienionych wypadkach warunkowe umorzenie postępowania następowało w formie postanowienia, czyli orzeczenia o charakterze proceduralnym, w odróżnieniu wyroku, czyli orzeczenia merytorycznego (art. 342 k.p.k.). Oskarżony może sprzeciwić się warunkowemu umorzeniu, co skutkuje skierowaniem sprawy na rozprawę i rozpoznaniem jej na zasadach ogólnych (art. 341 § 2 k.p.k.). Z kolei, jeżeli okoliczności przemawiające za warunkowym umorzeniem postępowania ujawnią się na rozprawie (a konkretnie po odczytaniu aktu oskarżenia przez oskarżyciela), rozstrzyga o tym sąd w formie wyroku (art. 414 § 1 k.p.k.).

Sąd zadający pytanie prawne w niniejszej sprawie powziął wątpliwość co do dopuszczalności orzekania o warunkowym umorzeniu postępowania w formie postanowienia na etapie poprzedzającym rozprawę (art. 342 k.p.k.). Sąd wskazał w szczególności, że skoro jedną z przesłanek warunkowego umorzenia postępowania jest nieznaczny stopień winy sprawcy, to już na tym etapie dochodzi do rozstrzygnięcia o jego winie i stwierdzenia, że popełnił przestępstwo. Tymczasem, w świetle art. 42 ust. 3 Konstytucji, domniemanie niewinności obowiązuje dopóty, dopóki wina sprawcy nie zostanie stwierdzona prawomocnym „wyrokiem” sądu.

ROZSTRZYGNIĘCIE

Zaskarżona regulacja jest zgodna z art. 42 ust. 3 Konstytucji.

GŁÓWNE TEZY UZASADNIENIA

1. Adresatami zasady domniemanie niewinności (art. 42 ust. 3 Konstytucji) są w szczególności organy władzy publicznej. Domniemanie to jest jednym z elementów wyznaczających pozycję obywatela w społeczeństwie oraz wobec władzy, gwarantując mu odpowiednie traktowanie, zwłaszcza w sytuacji podejrzenia o popełnienie przestępstwa. Domniemanie to wiąże się z nietykalnością osobistą oraz ochroną godności i wolności człowieka (art. 30 Konstytucji). Omawiana zasada nakazuje stworzenie oskarżonemu określonej sytuacji procesowej. Wymaga ona, aby ten, kto zarzuca oskarżonemu przestępstwo (oskarżyciel), udowodnił je. Pewne obowiązki obciążają także sąd, który ocenia przydatność dowodu i potrzebę przeprowadzenia dowodu z urzędu, a także decyduje o niedopuszczalności dowodu. Oskarżony nie musi przy tym niczego udowadniać. Gdy zaś zostały przeprowadzone wszystkie możliwe dowody, a okoliczności sprawy pozostają niewyjaśnione, należy je rozstrzygnąć na korzyść oskarżonego (zasada *in dubio pro reo*).
2. Domniemanie niewinności trwa dopóty, dopóki wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu, i jest określane mianem „prawdy tymczasowej”, która, jeśli nie zostanie wzruszona we wskazany sposób, staje się prawdą stałą. W państwie prawnym prawomocne wyroki stwierdzające winę powinny zapadać po przeprowadzeniu postępowania, w którym oskarżony korzysta z gwarancji procesowych. Niedopuszczalna jest interpretacja rozszerzająca art. 42 ust. 3 Konstytucji, która utożsamiałaby pojęcie „wyroku sądu” z każdym orzeczeniem sądowym niezapadającym w formie wyroku, lecz np. w formie postanowienia.
3. Skazanie i warunkowe umorzenie postępowania są w kodeksie postępowania karnego traktowane rozłącznie (por. art. 415 § 1 k.p.k.). Wyrok skazujący powinien zawierać m.in. dokładne określenie przypisanego oskarżonemu czynu oraz jego kwalifikację prawną (art. 413 § 2 k.p.k.). W orzeczeniu o warunkowym umorzeniu należy dokładnie określić czyn oskarżonego, wskazać przepis ustawy karnej, pod który czyn podpada, oraz oznaczyć okres próby (art. 342 § 1 k.p.k.). Nie następuje zatem, w odróżnieniu od wyroku skazującego, przypisanie sprawcy czynu, tj. stwierdzenie istnienia winy, będącej podmiotowym warunkiem popełnienia przestępstwa. Powyższe rozróżnienie „czynu przypisanego” (w wypadku skazania) i „czynu” wyraża zasadniczą różnicę między wyrokiem skazującym a każdym innym rozstrzygnięciem karnym, choćby jego podstawą było ustalenie winy sprawcy. Znajduje to wyraz również w sentencjach orzeczeń obydwu ro-

dzajów. Wyrok skazujący zawiera sformułowanie, że sąd „uznaje oskarżonego za winnego dokonania zarzucanego mu czynu” lub podobne. W orzeczeniu o warunkowym umorzeniu postępowania nie ma uznania winy oskarżonego, a jest tylko uznanie jego sprawstwa. Formułę, którą można traktować jako „stwierdzenie winy” w rozumieniu art. 42 ust. 3 Konstytucji, znajdujemy zatem tylko w wyrokach skazujących.

4. Przypisanie oskarżonemu przestępstwa w orzeczeniu o warunkowym umorzeniu postępowania nie ma charakteru ostatecznego, lecz „prowizoryczny”. Po pierwsze, oskarżony może się przeciwstawić warunkowemu umorzeniu. W takiej sytuacji sprawa musi być rozpoznana od nowa na zasadach ogólnych (art. 341 § 2 k.p.k.). Po drugie, w razie pomyślnego przebiegu okresu próby warunkowe umorzenie przekształca się z mocy prawa w umorzenie definitywne, postępowania nie można już podjąć, zaś sprawcę uważa się za osobę niekaraną (art. 68 § 4 k.k.). Po trzecie, jeśli w okresie próby sprawca dopuści się zachowań wskazanych w art. 68 § 2 i § 3 k.k. i dojdzie do podjęcia postępowania, sprawę prowadzi się od nowa na zasadach ogólnych (art. 551 k.p.k.). Gdyby uznać, że orzeczenie o warunkowym umorzeniu rozstrzyga o winie na równi z wyrokiem skazującym, to wina oskarżonego, jako stwierdzona prawomocnym orzeczeniem, nie powinna być w ogóle przedmiotem podjętego postępowania. Tymczasem w podjętym postępowaniu obowiązuje domniemanie niewinności i może w nim zapaść każde rozstrzygnięcie, w tym wyrok uniewinniający.

Przepisy Konstytucji

Art. 30. Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.

Art. 42. [...] 3. Każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu.